

8. Килимник О. Кризь роки. Літературно-критичні нариси / О. Килимник. – К. : Рад. письм., 1968. – 228 с.
9. Малишко А. С. Вибрані твори у двох томах. Т. I : Поезії / А. С. Малишко. – К. : Дніпро, 1982. – 302 с.
10. Просалова В. Текст у світі текстів празької літературної школи / Віра Просалова. – Донецьк : Сх. вид. дім, 2005. – 344 с.
11. Рихло П. Загублена арфа. Антологія німецькомовної поезії Буковини / Петро Рихло. – Чернівці : [б. в.], 2002. – 544 с.
12. Целан П. Меридіан серця. Поезії / Пауль Целан ; пер. з нім. П. Рихла. – Чернівці : [б. в.], 1993.
13. Jaspers K. Die Schuldfrage ein Beitrag zur deutschen Frage / Karl Jaspers. – Zürich : Artemis-Verlag, 1946. – 96 S.
14. Weinert E. Gesammelte Werke / E. Weinert. – Leipzig : Offizin Andersen Nexö, 1985. – 216 S.

УДК 821. 111

Олена Сафіюк

КОНЦЕПЦІЯ ЛЮДИНИ В “ПАРАЛІЗОВАНОМУ” СВІТІ ЗБІРКИ ОПОВІДАНЬ ДЖЕЙМСА ДЖОЙСА “ДУБЛІНЦІ”

У статті здійснено спробу аналізу структурних ознак концепції людини в “паралізованому” світі збірки оповідань Джеймса Джойса “Дублінці”. порушено проблему екзистенції людини в “мертвому” місті Ірландії – Дубліні. Розглянуто характерні риси героїв оповідань Джеймса Джойса, засоби вираження їхнього внутрішнього світу, означено їхню роль у висвітленні трагедії ірландського народу. На прикладі оповідання “Евеліна”, що є складовою частиною збірки “Дублінці”, показано переживання самого автора.

Ключові слова: Джеймс Джойс, “відкритий” твір, “паралізований” світ, наратив.

Сафіюк Елена. Концепция человека в “парализованном” мире в сборнике рассказов Джеймса Джойса “Дублинцы”. В статье осуществлена попытка анализа структурных признаков концепции человека в “парализованном” мире сборника рассказов Джеймса Джойса “Дублинцы”. Поднята проблема экзистенции человека в “мертвом” городе Ирландии – Дублине. Рассмотрены характерные черты героев рассказов Джеймса Джойса, средства выражения их внутреннего мира, обозначена их роль в освещении трагедии ирландского народа. На примере рассказа “Эвелина”, входящего в сборник “Дублинцы”, показаны переживания самого автора.

Ключевые слова: Джеймс Джойс, “открытое” произведение, “парализованный” мир, наратив.

Safiyuk Olena. Conception of a Man in a “Paralysed” World in Collection of Stories by James Joyce “Dubliners”. In the article the attempt of structural signs analysis of a man’s conception is carried out in the “paralysed” world of “Dubliners” by James Joyce. The problem of a man’s existence is shown in a “dead” city of Ireland – Dublin. The heroes’ personal treats in stories by James Joyce are examined, means of their internal world expression, their role is designated in revealing of tragedy among the Irish people. On the example of a story “Evelina”, which was included in the aforementioned collection “Dubliners”, author’s feelings and emotions are shown.

Key words: James Joyce, “opened” work, “paralysed” world, narration.

Проблему “паралізованої” людини по-різному у своїх працях згадували такі дослідники джойсознавства, як Е. П. Гончаренко, А. П. Краснящих, Д. Віконська та ін.

Мета статті – проаналізувати неоднорідність оповідань циклу “Дублінці”, розглянути наскрізний лейтмотив оповідання “Евеліна” та якомога повніше охарактеризувати героїв оповідань Джеймса Джойса.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. 13 серпня 1904 року вперше було опубліковане оповідання “Сестри” молодого ірландського письменника Джеймса Джойса. Ця розповідь відкривала всесвітньовідомий цикл “Дублінці”, що нараховує 15 частин. Проте саме в першому творі міститься ключ до розуміння смислу слова “параліч”, що є лейтмотивом збірки – теми духовної смерті в сонній, байдужій до перетворень столиці Ірландії. Д. Джойс вибирає образ “паралічу”, аби означити культурну відсталість, моральний, інтелектуальний та культурний занепад, розлад у різних прошарках життя ірландського народу. Дублін стає для автора символом відчуженості людей, ознакою великої національної трагедії.

Д. Джойс відразу окреслив своє завдання в “Дублінцях”, яке полягало в тому, щоб “написати розділ духовної історії моєї країни, і я обрав місцем дії Дублін, тому що це місто здається мені центром «паралічу»” [7]. Водночас автор у збірці намагається виразити “параліч” не тільки Дубліна, а й усього світу. Д. Джойс немовби виділяє два об’єкти, генетично пов’язані між собою та “паралізовані”: місто та країна, світ та керована ним людина. Письменника хвилюють проблеми, пов’язані з вічним питанням сенсу існування людини на Землі, і до його розв’язання Джойс підходить песимістично. “Життя Дубліна доведене в оповіданнях Джойса до рівня символу людського

існування, заціпенілого і безглузлого, що очікує своєї долі, і цілковито позбавленого здатності до дії” [1, 298].

Е. П. Гончаренко вказує на те, що об'єднувальним фактором збірки є саме Дублін як образ, а не “параліч” як явище занепаду. Незважаючи на численні критичні зауваги, що оповідання між собою не пов'язані, “Дублінці” – єдине ціле, бо саме загальна концепція циклу обумовлює зміст кожного твору: “ідея цілісності книги народилася в критиці завдяки читанню «Дублінців» крізь призму «Улісса»” [7, 13]. Дати відповідь на це ж запитання спробував Колін Мак-Кейб у монографії “Джеймс Джойс і революція слова” (1979), у якій він послідовно аргументує, що “Джойс задумав «Дублінців» як збірку, і кожне оповідання має читатися у співвідношенні з іншими” [8].

Людина у світі Дубліна не приречена, як може здатися на перший погляд, для неї існує не тільки шлях смерті моральної чи то духовної, вона має вибір, має можливість знову набути духовність, яку вона втратила. Щоправда, вона не завжди розуміє такий шлях, оскільки так і не використовує цю можливість. Джойс, як і його герої, що оживають в оповіданнях, сумують за красою, за гармонією та ідеалами, яких, зрештою, вони так і не досягають. Кожна людина, описана Джойсом, прагне внутрішньої свободи, але в суспільстві, так майстерно змальованому письменником, існує недорозвинена нація зі своїми правилами та законами. Саме безликість, самотність людей є проблемою, яку наскрізь розкривають “Дублінці”.

Герої оповідань ірландця – це люди не лише різних вікових категорій, а й різноманітних професій та інтересів. Джойс досліджує їхній внутрішній світ, “маленьку людину” у великому паралізованому світі. Аби зобразити “маленьких” людей Дубліна, Джойс поділяє свої оповідання на тематичні групи: розповіді про дітей, про “добрі душі” Дубліна, про юність, про героїв-інтелігентів та про брехливість і політиканство. Персонаж Джойса вільний від тиску суспільних обставин та часу, його внутрішнє життя, вчинки часто здаються нам незрозумілими; це людина непересічна, на якій є “тавро Каїна” [2, 55]. Письменник показує, як “параліч” по-різному переживає кожен із героїв у різні вікові періоди: дитинстві, юності та зрілому віці. Розповіді про дітей (“Сестри”, “Аравія”, “Зустріч”) – це розповідь про ще не зіпсовані душі Дубліна, чисті та невинні. Цих маленьких дітей ще не торкнулася холодна рука “паралічу”, однак, зустрівшись із “мертвим світом” дорослих, вони інтуїтивно відчувають його, водно-

час не приймаючи. У творах наскрізно звучить туга автора за людським усамітненням, співчуття до дітей, котрих змалечку зіпсувало виховання в душі католицизму та “мертвої” релігії.

Наративи про юність у Джойса розгортаються від третьої особи (“Пансіон”, “Два лицарі”). Це оповідання про пусті душі Дубліна. Молоді люди, на відміну від дітей, чужі Джойсу, він із них навіть подекуди кепкує і ставиться до них віддалено та насторожено. Письменник описує людину, що втратила своє духовне начало, позбавлена багатьох моральних якостей і проживає бездумне та непомітне життя: “людина у Джойса нібито не залежить від впливів зовнішнього середовища, і, отже, позаісторична. Її конкретний образ – просто форма” [5, 110].

Д. Джойс часто співчуває своїм героям, долі прекрасного у світі Дубліна, у їхніх душах. Особливо гостро порушується ця проблема в оповіданні “Евеліна”, де автор продовжує досліджувати симптоми “духовного паралічу”. “Евеліна” – це розповідь про зруйновані та нереалізовані надії, про жагу змін. Незважаючи на те, що твір дуже короткий, він змушує до широкого аналізу. Евеліна, молода дівчина-ірландка, вирішує вийти заміж за моряка, який забере її далеко з цього нужденного життя, тяжкої бідності та нещасливого існування: *“Френк порятує її. Він дасть їй життя, а, можливо, й кохання. Бо вона хоче жити... Френк обійме її, пригорне і захистить! Він порятує її”* [3, 142]. Проте, в останню мить Евеліна усвідомлює, що не може вона так просто забути минуле та назавжди покінчити з ним. Нею оволоділо дуже складне відчуття обов’язку, сліпої відданості рідним, зневіра та досі незнана нею щирість до її нареченого Френка. Але найбільше “паралізувала” Евеліну нездатність повірити у свободу її життя, відчай у прагненні повірити у свою щасливу долю. Світ, створений героїнею, не відпускає її з міцних та брудних тенет.

Евеліна зважує всі “за” і “проти” свого майбутнього шлюбу, прораховує все до найменших деталей, звертаючи увагу часом на зовсім безглузді та дріб’язкові речі. Її огортає неспокій, страх перед незвіданим майбутнім. Душевні переживання головної героїні Джойс передає “внутрішньою мовою”, завдяки якій вона розкривається перед читачем, хоче, аби той поспівчував та зрозумів її. Варто відзначити, що автор, щоб показати своїх “середніх” людей, які не можуть самі розповісти про свої проблеми, переважно вдається до подібного методу вираження їх переживань: *“Тут, удома, вона принаймні має дах над головою та шматок хліба; тут є люди, яких вона знає все*

життя, ті, хто про неї турбується... Що казатимуть про неї в крамниці, коли стане відомо, що вона втекла з хлопцем? Можливо, скажуть – ото дурна; на її місце заступить хтось інший...” [3, 140].

Джойс, як і в інших оповіданнях, звертається в оповіданні “Евеліна” до переломного моменту в житті людини. Евеліна натерпілася доволі страждань та принижень від свого батька, який не раз бив її, звинувачував у ледарстві та нікчемності, її стомили постійні сварки в магазині, де її платня становила лише сім шилінгів, котрі вона віддавала своєму батькові. Основний конфлікт має відкрито психологічний характер, у її душі панує боротьба між певним, хоч і не світлим, теперішнім, та світлим, хоч і не певним, майбутнім: *“Там, у її новому домі, в далекій незнайомій країні, життя не буде схожим на це. Там вона вже буде заміжня – вона Евеліна. Люди ставитимуться до неї з повагою – не так, як ставилися до її матері”* [3, 141].

Джойс усіляко уникає пояснень в оповіданні “Евеліна”. Автор синхронно переходить то до одного етапу життя головної героїні, то до іншого, тому читачеві випадає роль самому зрозуміти психологічний стан Евеліни. Умберто Еко називає такий наратив “відкритим”, “який стає завершеним у ту мить, коли читач ним естетично насолоджується” [6, 526]. Евеліну наскрізь переповнює біль несправедливості життя, адже вона, як і всі, хоче бути щасливою, хоче жити і має на це повне право. Здається, любов щирого й добродушного моряка Френка має принести їй особисте щастя. Проте у її душі відбувається ззовні невмотивований перелом, оскільки вона не може поїхати зі своїм нареченим. До нього Евеліна ставиться з незрозумілою пересторогою, і це не просто невпевненість, а один із виявів “паралічу”, що заволодів нею. І все, що супроводжує та веде до зникнення, ліквідації цього “паралічу”, жахає Евеліну, не дає їй спокою. Певним чином Евеліна вже духовно померла, бо не вірить у справжні почуття, темне минуле та безглузда відданість примарному життю руйнують дівчину зсередини. Джойс у своїй розповіді показує Евеліну як людину доброї душі та серця, тому дуже гірко звучить кінцівка оповідання, де Евеліна вирішує залишитися і тим самим примушує себе жити самотньо без кохання та співчуття: *“Її очі дивилися на нього, але не впізнавали його, в них не було ані кохання, ані прощання, ані життя”* [3, 143]. Недаремно Джойс порівнює погляд Евеліни із поглядом “безпорадної тварини”, і тим він не засуджує Евеліну, не сміється з неї, а глибоко співчуває їй та її долі.

Наскрізним лейтмотивом оповідання виступає боротьба за хліб насущний, за місце під сонцем. Евеліна, здається, знає, проти чого вона бореться, оскільки вона не бажає страждати так, як її бідна мати, навіть прості спогади про це відбирають у неї мову, доводять її до страху. Проте їй бракує сміливості відмовитися від постійного, хоч і жалюгідного та огидного, звичного стану речей. І тепер їй байдуже, яким було те життя, повне батькових нарікань, відсутності рідної матері, важкої праці: *“То була тяжка праця – тяжке життя, але тепер, коли вона нарешті вирішила поїхати, це життя зовсім не здавалося їй таким уже безнадійним”* [3, 141].

Людина в художньому світі “Дублінців” заслуговує не лише на співчуття, а й на повагу Джойса. Так з’являються ліричні нотки в оповіданні “Евеліна”, де за змалюванням особистої душевної травми молодій дівчині постає загальнолюдська проблема обов’язку, часом навіть сліпого та невинного, перед життям, рідними, батьківщиною, нехай навіть нещасною та “паралізованою”. Таким чином, Джойс неоднозначно ставиться до людини із доброю душею – Евеліни.

Висновок. Збіркою “Дублінці” Джойс розкриває драматичну боротьбу між прагненням відносно вільної людини до свободи, до щастя та суцільним “паралічем”, фатумом, що нещадно гасить будь-який натяк на духовну свободу. Можливо, письменник із глибоким сумом писав свої оповідання про співвітчизників, які критикували, не приймали і не розуміли його. Він писав правду про життя, яке воно є і яким він його бачить, про тих, кого “паралізували” певні звичаї, яких він не приймав, про свідомість народу, який любив понад усе. Джойс створив образ “жертвовної вівці”, що не бачить майбутнього за світом, який їй нав’язали та який її оточує.

Література

1. Венедиктова Т. Город как дискурс / Т. Венедиктова, Т. Боровинская, Е. Кулик // Вестн. Моск. ун-та : сер. “Филология”. – 2004. – № 3. – С. 98–111.
2. Гарин И. И. Век Джойса / И. И. Гарин. – М. : Терра – Книж. клуб, 2002. – 846 с.
3. Гончаренко Е. “Дублінці” Дж. Джойса у критиці 60–90-х рр. / Е. Гончаренко // Всесвіт. – 2000. – № 5–6. – С. 141–145.
4. Гончаренко Е. П. Проза Джеймса Джойса і проблема новаторства в англійському модернізмі початку ХХ століття : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.04 / Е. П. Гончаренко ; НАН України. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К. : [б. в.], 2001. – 36 с.

5. Затонський Д. Про модернізм і модерністів / Д. Затонський. – К. : [б. в.], 1972. – 272 с.
6. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – 2-ге вид, доповн. – Л. : Літопис, 2002. – 832 с.
7. Joyce J. Letters of J. Joyce. Ed. By St. Gilbert : Father and faber. 24 Russel square, L., 1957. – P. 436.
8. MacCabe C. James Joyce and the Revolution of the World. – L., 1979.

УДК 81'25

Леся Соболівська

ВЕРБАЛЬНИЙ І ВІЗУАЛЬНИЙ ТЕКСТИ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

У статті висвітлено проблему інтерсеміотичного перекладу, а саме переклад із тексту вербального на текст візуальний. Наведені автором приклади допомагають зрозуміти специфіку цього виду перекладу.

Ключові слова: текст візуальний, текст вербальний, інтерсеміотичний переклад, засоби зображення графіки, текст-джерело, серійність, іконічні знаки.

Соболівская Леся. Вербальный и визуальный тексты: переводоведческий аспект. В статье рассматривается проблема интерсемиотического перевода, а именно перевод из текста вербального в текст визуальный. Приведенные автором примеры помогают понять специфику этого вида перевода.

Ключевые слова: текст визуальный, текст вербальный, интерсемиотический перевод, способы изображения графика, текст-источник, серийность, культовые знаки.

Sobolivs'ka Lesya. Note and Video Text: Know the Translation Aspect. The problem of intersemiotic translation is considered in this article, rcameyly translation from a verbal text. The examples are gave by an author, help to understand the specific of this type of translation.

Key words: a visual text, a verbal text, the intersemiotic translation, the source text, repertability.

Постановка наукової проблеми. В історії культури достатньо прикладів перекладу текстів вербальних на тексти візуальні. Саме ж поняття тексту набуло значно ширшого значення, вийшовши за межі лінгвістики, якраз у двадцятому столітті, з розвитком семіотики. І тепер ми розглядаємо поняття “тексту” в семіотичному значенні як